

Amasya İlahiyat Dergisi – Amasya Theology Journal

ISSN 2667-7326 | e-ISSN 2667-6710

Haziran / June 2019, 12: 7-32

**Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı
Yorumların Tahlili**

**The Analysis of Some Interpretations in the Book Entitled "Kur'an
Meali" Written by Prof. Hüseyin Peker**

Mustafa Kara

Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat Anabilim Dalı
Associate Professor, Ondokuz Mayıs University, Faculty of Theology,
Department of Recitation of the Qur'an and the Science of Qiraat
Samsun, Turkey
mustafakara@omu.edu.tr
orcid.org/0000-0002-5497-1131

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 18 Ağustos / August 2018

Kabul Tarihi / Accepted: 21 Kasım / November 2018

Yayın Tarihi / Published: 20 Haziran / June 2019

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Haziran / June

Sayı / Issue: 12 **Sayfa / Pages:** 7-32

Atıf / Cite as: Kara, Mustafa. "Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili [The Analysis of Some Interpretations in the Book Entitled "Kur'an Meali" Written by Prof. Hüseyin Peker]". *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 12 (June 2019): 7-32.

<https://doi.org/10.18498/amailad.579755>.

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Copyright © Published by Amasya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi / Amasya University, Faculty of Theology, Amasya, 05100 Turkey. All rights reserved.
<https://dergipark.org.tr/amailad>

The Analysis of Some Interpretations in the Book Entitled "Kur'an Meali"

Written by Prof. Hüseyin Peker

Abstract

As known, the language of the Qur'an is Arabic. However, Qur'an has been sent as a guide to each person who knows or does not know Arabic. Therefore, people who do not know Arabic will either learn Arabic for understanding or try to comprehend Qur'an via translation and commentary studies in their own language. Within this context, there has been accumulation on Qur'an translation studies from the republic day of Turkey until today. One of these commentaries is the book entitled "Kur'an Meâli" written by Prof. Hüseyin Peker.

The subject of this article is the book entitled "Kur'an Meâli" written by Prof. Hüseyin Peker. The purpose of the study is to analyze Peker's opinions which differ from opinions of other translators about some verses or word and concepts in verses in the book "Kur'an Meâli". The scope of the study has been confined to Peker's book entitled "Kur'an Meâli" and other translations done in Turkey as part of the topic. The method of the study is based on literature review and Peker's opinions about related issues. His opinions have been evaluated by comparing the other opinions in the translations of Qur'an in Turkish which have been written out in republic period. Within this framework, in this article the six words, concepts and phrases are examined in total. These are the meaning of *Basmalah*, the concept of *muttaki*, the word *birr*, the word of *nafs*, and the meaning of expression of *vetruki'l-bahra rahven* in Surah ad-Dukhan 24 are handled.

Summary

The language of the Qur'an is Arabic. However, Qur'an has been sent as a guide to each person who knows or does not know Arabic. Therefore, people who do not know Arabic will either learn Arabic for understanding or try to comprehend Qur'an via translation and commentary studies in their own language. This necessity set the stage for translation activities in the way of rendering the Qur'an into other languages in the first period. As a matter of fact, Selmân-ı Fârisî who was the one of the companions of the Prophet Muhammad translated the surah Al-Fatiha into Persian for his fellow countrymen.

The most difficult work conducted was certainly the translation of Qur'an into other language. The basic reason for this is that Qur'an is the word of Allah. This situation requires the translator to take a special responsibility, because it is neither poetry nor prose; Qur'an is itself and has its own features. Therefore, it is

necessary to comprehend and comment by paying attention to psychosocial characteristics of people and obeying all rules of Arabic. Hence it is compulsory to understand all parts of the Arabic and get to know people well for people who would like to perceive the Qur'an.

There has been accumulation on Qur'an translation studies from the republic day of Turkey until today in Turkey. One of these commentaries is the book entitled "Kur'an Meâli" written by Prof. Hüseyin Peker.

The subject of this article is the book entitled "Kur'an Meâli" written by Prof. Hüseyin Peker. The purpose of the study is to analyze Peker's opinions which differ from opinions of other translators about some verses or word and concepts in verses in the book "Kur'an Meâli". The scope of the study has been confined to Peker's book entitled "Kur'an Meâli" and other translations done in Turkey as part of topic. The method of the study is based on literature review and Peker's opinions about related issues. His opinions have been evaluated by comparing the other opinions in the translations of Qur'an in Turkish which have been written out in republic period.

In the article the following six words, concepts and expressions are examined.

1. *The Meaning of Basmalah*

The *Basmalah*, in the Holy Qur'an, existing all of the surahs except for surah al-Tawbah in the form of "Bismillahirrahmanirrahim". In the 30th ayah of surah al-Naml a *Basmalah* exists in the same form. The *Basmalah* is translated in general sense: "In the name of Allah who merciful and forgiving", "In the name of Allah, Most Gracious, Most Merciful", "With the name of Allah, who rule everything with love", "In the name of Allah, who is the spring of compassion and mercy". Peker translates the *Basmalah* like this: "In the name of Allah, compassion of whom is infinite, mercy of whom unlimited". So translation of Peker emphasize the wideness, immensity, depth, continuity, eternity and infinity of Allah's compassion and mercy.

2. *The Notion of Muttakî*

The translators translated the notion of *muttakî* generally like this manner "protecting servants, respectful servants, devotees, pure devotees, those who fear Allah, fear of deviating from evil, those who are aware of their responsibilities towards Allah, those who want to be purified". Peker translates the notion of *muttakî* like this: "sensitive servants to God's commandments". In this translation, Peker emphasize that the Holy Qur'an is a pathfinder just for servants who are sensitive to the stimulating effects of Qur'anic verses and Muhammad (pbuh).

3. *The Word of Birr*

The word *birr*, in the 177th ayah of surah al-Baqara, is translated generally with the word goodness. Peker translated *birr* with the word devoutness by justifying the context of the ayah.

4. The Word of *Nafs*

The Word of *nafs* is generally means that "God's entity, spirit, soul, person, essence, spirit of man, heart, type, oneself". But Peker translate the *nafs* which is 30th ayah of the surah al-Maidah with the words "jealousy and sense of inferiority"; and 53th ayah of the surah Joseph -the second usage- with the words "libidinal wishes and desires"; and the expression states in 14th ayah of surah al-Hadid with the words "you are being a troublemaker in your mind".

5. The Verb of *Istawa*

The verb of *istawa* is generally means that "shape, order, correct, equate, being equal, subjugate to one's provision and order". But Peker translates the word in 5th ayah of surah al-Taha "He is the Rahman, who organized the whole universe"; and the expression states in the 3rd ayah of surah Yunus with the words "Then he made the whole universe regular".

6. The Expression of *Watruq al-Bahr Rahwan* states in the 24th ayah of Surah al-Duhan Peker translates this expression like this: "Cross the sea in a relaxed/calm manner".

Keywords: Commentary, The Meaning of Qur'an, Translator, Hüseyin Peker, Interpretation.

Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili

Öz

Bilindiği üzere Kur'an'ın dili Arapça'dır. Ancak Kur'an, Arapça bilen-bilmeyen her insana rehberlik etmek üzere gönderilmiştir. Dolayısıyla Arapça bilmeyenler, Kur'an'ı anlamak için ya Arapça'yı öğrenecekler ya da kendi dillerindeki tercüme ve tefsir çalışmalarından faydalanarak Kur'an'ı anlamaya çalışacaklardır. Bu kapsamda, Türkiye'de cumhuriyetin ilanından günümüze kadar, Kur'an meâli çalışmaları konusunda oldukça bereketli bir birikim söz konusudur. Bu meâllerden birisi de Prof. Dr. Hüseyin Peker tarafından kaleme alınan "Kur'an Meâli" adlı eserdir.

Bu makalede araştırmanın konusu, Hüseyin Peker tarafından kaleme alınan "Kur'an Meâli" adlı eserin değerlendirilmesidir. Araştırmanın amacı, Peker'in "Kur'an Meâli" adlı eserinde, bazı ayetler veya ayetler içerisindeki bazı kelime ve kavramlar hakkında, diğer mütercimlerin kanaatlerinden farklılık arz eden görüşlerini incelemektir. Araştırmanın kapsamı, ele alınan konular çerçevesinde Peker'in "Kur'an Meâli" adlı eseri ve Türkiye'de yapılan diğer Kur'an

tercümeleriyle sınırlı tutulmuştur. Araştırmanın yöntemi, literatür çalışmasına dayanmakta olup, Peker'in ilgili konulardaki kanaatleri ile Cumhuriyet döneminde kaleme alınan Kur'ân'ın Türkçe çevirilerindeki görüşler kıyaslanarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, araştırmada toplam altı kelime, kavram ve ifade incelenmektedir. Bunlar; *Besmele'*nin anlamı, *muttakî* kavramı, *birr* kelimesi, *nefs* kelimesi, *istevâ* fiili ve Duhân suresi 24. ayetteki *vetruki'l-bahra rahven* ifadesinin anlamı konularından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân Meâli, Mütercim, Hüseyin Peker, Yorum.

Giriş

Kur'ân-ı Kerîm, Yüce Allah tarafından Cebrail aracılığıyla Hz. Peygamber'e indirilen (bk. el-Fussilet, 41/2; el-Câsiye, 45/2; el-Ahkâf, 46/2; el-Hâkka, 69/40, 43; et-Tekvir, 81/19-20), daveti tüm insanlığı kapsayan (bk. es-Sebe', 34/28; el-Yâsîn, 36/69-70), içerdiği evrensel ilkeleri içselleştirip hayata aktaran bilinçli bireylerden müteşekkil imanlı bir toplum tesis etmeyi amaçlayan (bk. el-Yûsuf, 12/111; el-Kasas, 28/3), dolayısıyla muhatabı da hedefi de insan olan bir mesajdır.

Bilindiği üzere Kur'ân'ın dili Arapça'dır (bk. el-Yûsuf, 12/2; er-Ra'd, 13/37; et-Tâhâ, 20/113; ez-Zümer, 39/28; el-Fussilet, 41/3). Ancak Kur'ân, Arapça bilen-bilmeyen her insana rehberlik etmek üzere gönderilmiştir (bk. El-Bakara, 2/185; el-Yâsîn, 36/69-70). Dolayısıyla Arapça bilmeyenler, Kur'ân'ı anlamak için ya Arapça'yı öğrenecekler ya da kendi dillerindeki tercüme ve tefsir çalışmalarından faydalanarak Kur'ân'ı anlamaya çalışacaklardır. Bu zaruret, daha ilk dönemlerde Kur'ân'ı başka dillere tercüme etme faaliyetlerine zemin hazırlamıştır. Nitekim sahabeden Selmân-ı Fârisî hemşerileri için Fâtihâ Suresi'ni Farsça'ya çevirmiştir.¹

Kur'ân'la ilgili yapılan çalışmaların en zor olanı, onu başka bir dile çevirmektir. Çünkü Kur'ân Yüce Allah'ın kelimidir ve bu durum mütercim için özel bir sorumluluk gerektirmektedir. Dahası "Kur'ân ne

¹ Ebû Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî, *el-Mebsût* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983), 1/37; Hidayet Aydar, *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi* (İstanbul: Kur'an Okulu Yayıncılık, 1996), 94-95; Ömer Dumlu - Hüseyin Elmalı, *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meâl)*, 1. Baskı (İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2001), 29 (Önsöz).

12 | M. KARA / Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili
şiiir ne de nesirdir; Kur'ân, sadece Kur'ân'dır"² ve nevi şahsına münhasır nitelikleri söz konusudur. Bu nedenle onun, Arapça'nın bütün kurallarına riayet edilerek anlaşılıp yorumlanması gerekmektedir. Dolayısıyla Kur'ân'ı hem anlamak hem de başka bir dile çevirmek isteyenlerin Arapça'yı tüm yönleriyle iyi bilmeleri zorunludur.

Tercüme, "bir sözün manasını başka bir dilde dengi bir tabirle ifade etmektir."³ Ancak Kur'ân hiçbir dile hakkıyla tercüme edilemez.⁴ Zira o, Arapça'nın tüm inceliklerini ve bütün edebî sanatlarını ihtiva eden bir kitaptır. Dolayısıyla onun tam anlamıyla başka bir dile çevrilmesi imkânsızdır. Çünkü anlam aktarılsa bile ayetlerin ahengi yansıtılamayacak ve kelimelerin anlam ilişkilerinden ibaret olan edebî sanatlar çeviride gösterilemeyecektir.⁵ Bu itibarla hiçbir Kur'ân tercümesi asıl metnin aynısı değildir,⁶ sadece mütercimim metinden anladıklarıdır. Bu özel durumu nedeniyle, Kur'ân'ı -biraz noksanıyla da olsa- başka bir dilde ifade etmeye Kur'ân tercümesi denilmekten kaçınılmış, bunun yerine *e-v-l* kök harflerinden mimli masdar olan ve "bir şeyin koyulaşmış katı hale gelmesi, bir sözün manasının aynısıyla değil de biraz noksanıyla ifade edilmesi"⁷ anlamlarına gelen *meâl*⁸ kelimesi tercih edilmiştir.⁹

Türkiye'de, cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Kur'ân meâli çalışmaları konusunda oldukça bereketli bir birikim söz konusudur. Bu

² İsmail Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 11. Baskı (Ankara: TDV Yayınları, 1997), 160.

³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, 1. Baskı (İstanbul: Eser Kitabevi, 1935), 1: 9.

⁴ Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*, 1. Baskı (İstanbul: Milsan Basın Sanayi, 1985), 5; Yusuf Şevki Yavuz, "Elmalılı Muhammed Hamdi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1995), 11: 58.

⁵ Gülgün Yazıcı, "Hasan Basri Çantay'dan Yaşar Nuri Öztürk'e Kur'ân Meâllerinde Türkçenin Serüveni", *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu -Eleştiriler ve Öneriler-* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007), 2: 395.

⁶ Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 220.

⁷ Ebu'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükerrrem el-İfrîkî el-Mısırî İbn Manzûr, "Evl", *Lisânü'l-'Arab* (Beirut: Dâr Sâdır, 2003), 1: 193-198.

⁸ Türkçe'deki *meâl* kelimesi, Arapça'daki *te'vîl* kelimesinin yerine kullanılmaktadır. Bu konuda geniş bilgi için bk. İbn Manzûr, "Evl", 1: 193-198; Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 220; Celal Kırca v.dğr., *İslâmi Kavramlar*, 1. Baskı (Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları, 1997), 478.

⁹ Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 220; Kırca v.dğr., *İslâmi Kavramlar*, 478.

meâller arasında İsmail Hakkı Bursevî,¹⁰ Muhammed Hamdi Yazır,¹¹ Ömer Rıza Doğrul,¹² Hasan Basri Çantay,¹³ Ömer Nasuhi Bilmen,¹⁴ Hüseyin Atay ve Yaşar Kutluay,¹⁵ Süleyman Ateş,¹⁶ Talat Koçyiğit,¹⁷ Muhammed Esed,¹⁸ Hasan Tahsin Feyizli,¹⁹ Ömer Dumlu ve Hüseyin Elmalı,²⁰ Bayraktar Bayraklı,²¹ Bekir Sadak,²² Hüseyin Peker,²³ Mehmet Çakır,²⁴ Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin,²⁵ Hayrettin Karaman ve arkadaşları,²⁶ Mustafa Öztürk²⁷ gibi ilim adamları tarafından yapılan çalışmalar dikkat çekmektedir.

-
- ¹⁰ İsmail Hakkı Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, haz. Nedim Yılmaz, 1. Baskı (İstanbul: Damla Yayınları, 2001).
- ¹¹ Elmalı Muhammed Hamdi Yazır, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, sad. Yakup Çiçek - Necat Kahraman, 1. Baskı (İstanbul: Temel Neşriyat, 2000).
- ¹² Ömer Rıza Doğrul, *Kur'an-ı Kerim'in Tercüme ve Tefsir-i Şerifi Tanrı Buyruğu*, 1. Baskı (İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1947).
- ¹³ Hasan Basri Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâli Kerîm*, 1. Baskı (Konya: Balıkesir Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2014).
- ¹⁴ Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, sad. Sadreddin Gümüş v.dğr., 1. Baskı (İstanbul: İpek Yayınları, 2000).
- ¹⁵ Hüseyin Atay - Yaşar Kutluay, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)*, 1. Baskı (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987).
- ¹⁶ Süleyman Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 1. Baskı (İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.).
- ¹⁷ Talat Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 1. Baskı (Ankara: Kılıç Kitabevi, 1997).
- ¹⁸ Muhammed Esed, *Kur'an Mesajı -Meal-Tefsir-*, trc. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk, 1. Baskı (İstanbul: İşaret Yayınları, 1999).
- ¹⁹ Hasan Tahsin Feyizli, *Feyzül-Furkân Kur'ân-ı Kerîm Meali*, 4. Baskı (İstanbul: Server İletişim Yayınları, 2006).
- ²⁰ Ömer Dumlu - Hüseyin Elmalı, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Anlamı*, 1. Baskı (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2006).
- ²¹ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Meâli*, 1. Baskı (İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2007).
- ²² Bekir Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 2. Baskı (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009).
- ²³ Hüseyin Peker, *Kur'an Meâli -Sade ve Akıcı Bir Üslup-*, 1. Baskı (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2015). Peker'in bu eserinin ilk baskısı 2009 yılında Samsun'da Ceylan Ofset tarafından "Son İlahi Mesaj Kur'an ve Açıklamalı Meâli" adıyla yapılmıştır.
- ²⁴ Mehmet Çakır, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçesi*, 1. Baskı (İzmir: y.y., 2010).
- ²⁵ Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin, *Kur'an-ı Kerîm Meâli*, 8. Baskı (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011).
- ²⁶ Hayrettin Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 10. Baskı (Ankara: TDV Yayınları, 2012).

Bu doğrultuda biz de bu makalede, *-araştırmanın konusu* olarak Hüseyin Peker tarafından kaleme alınan "Kur'an Meâli" adlı eseri tahlil etmeye gayret göstereceğiz. *Araştırmanın amacı*, Peker'in "Kur'an Meâli" adlı eserinde, bazı ayetler veya ayetler içerisindeki kelime ve kavramlar hakkında, diğer mütercimlerin kanaatlerinden farklılık arz eden görüşlerini incelemektir. *Araştırmanın kapsamı*, ele alınan konular çerçevesinde Peker'in "Kur'an Meâli" adlı eseri ve Türkiye'de yapılan diğer Kur'an tercümeleleriyle sınırlı olacaktır. *Araştırmanın yöntemi*, literatür çalışmasına dayanmakta olup, Peker'in ilgili konulardaki kanaatleri ile Cumhuriyet döneminde kaleme alınan Kur'an'ın Türkçe çevirilerindeki görüşler kıyaslanarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, araştırmada toplam altı kelime, kavram ve ifade incelenmektedir. Bunlar; *Besmele'nin anlamı*, *muttakî kavramı*, *birr kelimesi*, *nefs kelimesi*, *istevâ fiili* ve Duhân suresi 24. ayetteki *vetruki'l-bahrarahwen* ifadesinin anlamı konularından oluşmaktadır. Elde edilen bulgular *Sonuç* kısmında verilmektedir.

1. Hüseyin Peker'in Hayatı

Hüseyin Peker, 1 Ocak 1953 tarihinde Trabzon ili Sürmene ilçesi Kahraman -eski adı Kılma- köyünde dünyaya geldi. İlkokulu köyünde tamamladı. Ortaokulu Adana Tepebağ Ortaokulu'nda bitirdi. 1970 yılında Ankara Atatürk Lisesi'nden mezun oldu. 1974'te Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni bitirdi. Aynı fakültede "Din Psikolojisi" dalında 1974 yılında başladığı doktora eğitimini, araya askerlik görevinin girmesi nedeniyle 1979 yılında tamamladı. Peker, 1980 yılı Ağustos ayında Samsun Yüksek İslâm Enstitüsü'nde öğretim üyesi olarak göreve başladı. 1983 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde yardımcı doçentlik, 1987'de doçentlik ve 1994'te de profesörlük kadrolarına atandı. 1997-2000 ve 2012-2015 yılları arasında aynı fakültede dekanlık görevinde bulundu. Halen Din Psikolojisi Anabilim Dalı Başkanı olarak görevini sürdürmektedir. Arapça ve Almanca bilen Peker, evli ve üç kız çocuğu babasıdır.²⁸

2. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Konulu Eserleri

Peker'in, 12 kitap, 17 makale ve 11 tebliğ olmak üzere pek çok eseri bulunmaktadır. Ancak bu eserler arsından, "Son İlahi Mesaj Kur'an ve

²⁷ Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali -Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-*, 1. Baskı (Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015).

²⁸ Hüseyin Peker ile 22 Nisan 2017 tarihinde yapılan röportajdan.

Açıklamalı Meâli" ve "*Kur'an Meâli*" adlı eserleri Tefsir İlmi açısından önem arz etmektedir. Şimdi bu iki eseri biraz daha yakından tanımak istiyoruz:

a. *Son İlahi Mesaj Kur'ân ve Açıklamalı Meâli*, 1. Baskı (Samsun: Ceylan Ofset, 2009).

- Eserde sureler, klasik Kur'ân sayfası düzenindeki gibi sağdan sola doğru sıralanmaktadır.

- Eserin girişinde Önsöz bulunmakta ve burada ideal bir meâlde bulunması gereken niteliklere dair açıklamalar yer almaktadır.

- Eserde, Önsöz kısmının ardından *Konu, Kavram, İsim İndeksi* bulunmaktadır. Bu kısım, okuyucuya içeriğe daha kısa sürede ulaşma imkânı sağlamaktadır.

- Eserde, *Konu, Kavram, İsim İndeksinden* sonra surelerin alfabetik ve nüzûl sırasına göre fihristleri yer almaktadır.

- Eser, Kur'ân-ı Kerîm'in yalın bir Türkçe çevirisi görünümündedir. Bu bağlamda gayet açık ve akıcı bir üslup tercih edilmiştir.

- Eserde, özellikle kısa surelerin çevirilerinde, Peker'in şairlik yönünü de izhar eder mahiyette, şiirsel bir üslup söz konusudur.

- Eser, Kur'ân'ın resmi sayfa sayısına uygun biçimde tanzim edilmiştir.

- Eserde parantez içi açıklamaya yer verilmemiş olup, ihtiyaç duyulan yerlerde dipnotta açıklamalar yapılmıştır.

- Eserde müellif, yorumlarından yararlandığı müfessir ve mütercimlere atıfta bulunmuştur. Bu özelliğiyle eser, bilimsel bir değer de ifade etmektedir.

- Eser, tefsirî/manevî tercümeyle esas alan bir meâldir.

- Eser, açıklamalı bir Kur'ân meâlidir.

b. *Kur'an Meâli*, 1. Baskı (Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2015).

Bu meâlde, müellifin Kur'ân meâline ilişkin bir önceki çalışması olan "*Son İlahi Mesaj Kur'ân ve Açıklamalı Meâli*" adlı eserinden farklı olarak şu özellikler söz konusudur:

- Eserde Kur'ân-ı Kerîm'in Arapça metni bulunmamaktadır.

- Eserde sureler, klasik Kur'ân sayfası düzenindeki gibi sağdan sola değil, soldan sağa doğru sıralanmaktadır.

- Eserde, Kur'ân'ın resmi sayfa düzeni ve sayfaların resmi sıralamadaki ayetlerle başlaması durumu göz ardı edilmiştir. Bu kapsamda, eserin meâl kısmı 564 sayfadan oluşmaktadır.

- Eserin girişinde surelerin tercümelerinin hangi sayfadan itibaren başladığını gösteren *İçindekiler* kısmı yer almaktadır.

- Eserde, *İçindekiler* kısmından sonra *Önsöz* bulunmakta ve burada ideal bir meâlde bulunması gereken özellikler ve bu eserin yazılma gerekçesi hakkında özlü açıklamalar yer almaktadır.

Peker, Kur'ân çevirisi olan bu iki eserini kaleme alma gerekçesi olarak, mevcut tercümelerin Kur'ân'ın üslubunu yansıtmamalarından dolayı bu konudaki eksikliği giderme adına az da olsa katkı sağlamak olduğunu beyan etmektedir.²⁹ Hemen ifade etmek gerekir ki Kur'ân'ın tüm üslup özelliklerini bir çeviride ifade etmek -neredeyse- imkânsızdır. Burada ideale yakın olmanın amaçlandığı anlaşılmaktadır.

3. Hüseyin Peker'in "Kur'ân Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili

Çalışmamızın bu bölümünde Peker'in söz konusu eserinde bazı ayetlere ve ayetler içerisinde zikredilen bazı kelime ve kavramlara dair farklı görüşlerini tahlil etmek istiyoruz. Bunu yaparken de onun farklı kanaatlerini Muhammed Hamdi Yazır, İsmail Hakkı Bursevî, Ömer Rıza Doğrul, Hasan Basri Çantay, Ömer Nasuhi Bilmen, Süleyman Ateş, Talat Koçyiğit, Bekir Sadak, Hasan Tahsin Feyizli, Mehmet Çakır, Hüseyin Atay, Yaşar Kutluay, Muhammed Esed, Bayraktar Bayraklı, Ömer Dumlu, Hüseyin Elmalı, Hayrettin Karaman v.dğr., Mustafa Öztürk gibi ilim adamları tarafından yapılan tercümelerle mukayese etmek ve bu çerçevede bir değerlendirme yapmak istiyoruz.

Kuşkusuz Peker'in diğer mütercimlerden farklı anlam verdiği kelime ve kavramların tamamını bir makale çalışmasında ele alma imkânı bulunmamaktadır. Bundan dolayı biz, onun farklı şekilde tercüme ettiği, maksada yetecek kadar bazı kelime ve kavramlar üzerinden çalışmamızı sürdürmek istiyoruz. Bu kapsamda Peker'in farklı biçimde anlam vermeyi tercih ettiği kelime ve kavramlardan bazıları şunlardır:

3.1. "Besmele"nin Anlamı

Kur'ân'da *Besmele*, *Bismillâhirrahmânirrahîm* şeklinde Tevbe suresi hariç bütün surelerin başında yer almaktadır. Yine bu formuyla Neml suresi 30. ayette bir *Besmele* geçmektedir. Kur'ân'ın Türkçe çevirilerine baktığımızda, mütercimlerin *Besmele*'yi çok farklı biçimlerde Türkçe'ye çevirdiklerine şahit olmaktadır. Bu bağlamda *Besmele*'yi, Doğrul:

²⁹ Peker, *Kur'an Meâli*, 7.

"Esirgeyen, bağışlayan Allah adıyla",³⁰ Bilmen, Çantay, Koçyiğit, Ateş, Sadak, Feyizli, Karaman v.dğr. "Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla"³¹ şeklinde Türkçe'ye çevirmişlerdir. Çakır: "Her şeye sevgi ile hâkim olan Allah adıyla"³² çevirisini tercih ederken, Esed: "Rahmân, Rahîm Allah adına",³³ Dumlu ve Elmalı: "Rahmeti her şeyi kuşatan ve çok bağışlayan Allah'ın adıyla",³⁴ Bayraklı: "Rahmet ve merhametin kaynağı olan Allah'ın adıyla"³⁵ şeklinde tercüme etmiştir. Öztürk, önce: "Çok şefkatli, çok merhametli Allah'ın adıyla"³⁶ biçiminde, sonra "Rahmeti sonsuz, merhameti sınırsız Allah'ın adıyla"³⁷ şeklinde tercüme ederken, Altuntaş ve Şahin'e göre *Besmele*'yi, "Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla" biçiminde çevirme imkânı olsa da, *Besmele*'nin tıpkı ezan ve selâm gibi bütün Müslümanlar arasında ortak bir mesaj niteliği taşımasından dolayı, asli ifadesi ile okuyup öylece korumak daha uygundur.³⁸ Yazır,³⁹ Bursevî,⁴⁰ Atay ve Kutluay da aynı kanaati paylaşmaktadırlar.⁴¹ Peker ise, *Besmele*'yi Öztürk'ün ikinci çevirisinde olduğu gibi "Rahmeti sonsuz, merhameti sınırsız olan Allah'ın adıyla"⁴² şeklinde tercüme etmiştir.

Görüldüğü üzere bazı mütercimler *Besmele*'yi asli ifadesiyle okuyup öylece bırakmayı ve Türkçe'ye çevirmemeyi tercih etmişlerdir. Bazı mütercimler de "Rahmân" ve "Rahîm" kelimelerinin Türkçe tam karşılığını bulmanın imkânsızlığı nedeniyle⁴³ *Besmele*'yi çevirirken, bu iki

³⁰ Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 3.

³¹ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 2; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 1: 13; Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 1; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 1; Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 1; Feyizli, *Feyzül-Furkân*, 1; Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 1.

³² Çakır, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçesi*, 1.

³³ Esed, *Kur'an Mesajı*, 1: 2.

³⁴ Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 2.

³⁵ Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 1.

³⁶ Mustafa Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali -Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-*, 1. Baskı (Ankara: Otto Yayınları, 2008), 1.

³⁷ Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 45.

³⁸ Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 1.

³⁹ Yazır, *Meâl*, 2.

⁴⁰ Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, VI.

⁴¹ Atay - Kutluay, *Meâl*, 1.

⁴² Peker, *Kur'an Meâli*, 11.

⁴³ Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 1; Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 45.

18 | M. KARA / Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili
sıfatı olduğu gibi tercümenin içerisinde zikretmişlerdir. "Bununla birlikte Yüce Allah'ın "rahmân" sıfatı, ilâhî rahmet ve merhametinin genişlik ve enginliğini, "rahîm" sıfatı ise, bu engin rahmet ve merhametin hem derinliğini hem de devamlılığını ifade eder." ⁴⁴ Dolayısıyla *Besmele*'ye ilişkin Peker ve Öztürk'ün tercih ettikleri çeviri, Yüce Allah'ın rahmet ve merhametindeki genişlik, enginlik, derinlik, devamlılık, sonsuzluk ve sınırsızlığı ön plana çıkararak ve O'nun yüce kudretine vurgu yapan bir tercümedir.

3.2. "Muttakî" Kavramı

Farklı türevleriyle Kur'ân-ı Kerîm'de 258 yerde zikredilen,⁴⁵ *v-k-y* kök harflerinden türetilen ve *ifti'âl* babından *ism-i fâil* olan *muttakî* kavramının Bakara suresi 2. ayette yer alan *muttakîn* biçimindeki kullanımını Yazır ve Doğrul: "korunanlar",⁴⁶ Bursevî ve Çantay: "takvâ sahipleri",⁴⁷ Bilmen: "muttakîler",⁴⁸ Ateş: "muttakiler, saf dindarlar",⁴⁹ Koçyiğit: "Allah'tan sakınanlar",⁵⁰ Sadak: "kötülüğe saptıktan endişe içinde olanlar",⁵¹ Feyizli: "Allah'ın emrine uygun yaşamak/aykırı davranmaktan sakınmak isteyenler",⁵² Çakır: "geleceğini sağlama alan tüm sağlamcılar",⁵³ Atay, Kutluay, Altuntaş ve Şahin: "Allah'a karşı gelmekten sakınanlar",⁵⁴ Esed: "Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde olanlar",⁵⁵ Dumlu ve Elmalı: "sorumluluk bilincinde olanlar",⁵⁶ Bayraklı: "sakınanlar",⁵⁷ Öztürk: "Allah'a eş ve ortak

⁴⁴ Ebû Hilâl Hasan b. 'Abdullah b. Sehl Askerî, *el-Furukü'l-luğaviyye*, thk. Hüsameddin el-Kudsî, akt. Mustafa Öztürk (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.), 221.

⁴⁵ Muhammed Fuâd 'Abdu'l-Bâkî, *el-Mu'cemu'l-müfehras li elfâzî'l-Kur'âni'l-Kerîm* (Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2001), 848-851.

⁴⁶ Yazır, *Meâl*, 3; Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 16.

⁴⁷ Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, 1; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 1: 13.

⁴⁸ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 3.

⁴⁹ Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 1.

⁵⁰ Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 1.

⁵¹ Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 1.

⁵² Feyizli, *Feyzü'l-Furkân*, 2.

⁵³ Çakır, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçesi*, 3.

⁵⁴ Atay - Kutluay, *Meâl*, 1; Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 1.

⁵⁵ Esed, *Kur'an Mesajı*, 1: 4.

⁵⁶ Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 3.

⁵⁷ Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 2.

koşmaktan, O'na karşı gelmekten sakınanlar", ⁵⁸ Karaman v.dğr.: "sakınanlar ve arınmak isteyenler"⁵⁹ şeklinde Türkçe'ye çevirmişlerdir. Peker ise ilgili ayetteki *muttakîn* kelimesini "Allah'ın buyruklarına karşı duyarlı olanlar"⁶⁰ biçiminde tercüme etmiştir.

Türkçe'de *duyarlılık* "dış etkenlere ve uyarıcılara karşı hassas olmak" ⁶¹ anlamına gelmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de ise, *muttakî* kavramının türetildiği kökten gelen kelimeler, "korumak, korunmak, duyarlı olmak, en çok korunan, duyarlı, en duyarlı, duyarlılık, sorumluluk bilinci, takva sahibi olanlar, duyarlılık gösterenler" ⁶² manalarında kullanılmaktadır.

Bilindiği üzere Yüce Allah, Hz. Peygamber'i bütün insanları hem müjdelemek hem de uyarmak üzere göndermiştir (bk. el-A'râf, 7/158; el-Ahzâb, 33/45; es-Sebe', 34/28; el-Fetih, 48/8). Hz. Peygamber de anılan görevini hayatta olduğu zaman dilimi içerisinde Kur'ân'ın rehberliğinde eksiksiz bir şekilde yerine getirmiştir (bk. el-Mâide, 5/67; el-Ankebût, 29/45; ez-Zuhuruf, 43/43-44). Bu doğrultuda o, kendisinden sonra da insanların Kur'ân'a sınıksız sarılmalarını, onu okuyup anlamalarını ve içerdiği evrensel ilkelerini hayata tatbik etmelerini istemiştir. ⁶³ Dolayısıyla Kur'ân, müjdeleme ve uyarma görevini halen devam ettirmektedir. Bu bilgiler ışığında Peker'in tercih ettiği anlam, Kur'ân'ın ancak, Hz. Peygamber'in ve onun insanlara tebliğ ettiği Kur'ân ayetlerinin uyarıcı etkilerine karşı duyarlı olanlar için yol gösterici olabileceğini vurgular mahiyettedir.

3.3. "Birr" Kelimesi

Birr kavramının türetildiği *b-r-r* kök harflerinden meydana gelen kelimeler Kur'ân'da farklı formlarıyla 32 defa geçmekte ⁶⁴ ve "iyilik

⁵⁸ Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 46.

⁵⁹ Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 1.

⁶⁰ Peker, *Kur'an Meâli*, 11.

⁶¹ Şükrü Halûk Akalın v.dğr., "Duyarlılık", *Türkçe Sözlük*, 11. Baskı (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011), 729.

⁶² Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed el-Ezherî, "Vky", *Tehzibu'l-lüğa* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2001), 4: 3940-3941; Ebû Nasr İsmail b. Hammâd Cevherî, "Vky", *es-Sihâh fi'l-lüğa ve'l-'ulûm* (Beyrut: Dâru'l-Hadârati'l-'Arabiyye, 1974), 2: 709-710; Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed Râğib el-İsfehânî, "Vky", *el-Müfradât fi ğarîbi'l-Kur'ân* (Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.), 530-531; İbn Manzûr, "Vky", 15: 265-267.

⁶³ Buhârî, "Fedâilu'l-Kur'ân", 21 (1450, 1451).

⁶⁴ 'Abdu'l-Bâkî, *el-Mu'cemu'l-müfehras*, 143-144.

20 | M. KARA / Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili yapmak, iyiler, iyilik, itaat, itaatkâr insanlar, şefkatli, kerem sahibi, saygın, güvenilir, kara parçası, yeryüzü"⁶⁵ anlamlarına gelmektedir. Bu kapsamda Bakara suresi 177. ayette geçen *birr* kelimesine mütercimlerin ekseriyeti, "iyilik"⁶⁶ manası vermişlerdir. Söz konusu kelimeyi Yazır: "erginlik, hayra ermek",⁶⁷ Doğrul: "doğruluk ve iyilik",⁶⁸ Bilmen: "iyilik, takvâ",⁶⁹ Koçyiğit: "iyilik, hayır",⁷⁰ Esed: "gerçek erdemlilik",⁷¹ Feyizli: "iyi ve erdemli (muttakî) olmak",⁷² Çakır: "özveri",⁷³ Atay ve Kutluay: "iyi olmak",⁷⁴ Öztürk: "iyilik ve gerçek manada dindarlık"⁷⁵ şeklinde tercüme etmişlerdir. Peker ise, bu ayetteki *birr* kelimesine "dindarlık"⁷⁶ anlamını vermiştir.

Peker, Bakara suresi 177. Ayetteki *birr* kelimesine "dindarlık" anlamını vermesinin gerekçesi olarak ilgili ayetin muhtevastındaki davranışları göstermektedir.⁷⁷ Sözü edilen davranışlar istikametinde, Peker ve Öztürk'ün de belirttikleri gibi gerçek anlamda dindarlık,⁷⁸ yüzleri doğuya ve batıya çevirmek değil, Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba ve peygamberlere inanmak; çok sevdiği malı yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışa, ihtiyacı nedeniyle isteyenlere ve özgürlükleri için kölelere vermek; namaz kılmak, zekât vermek, söz verdiğinde sözünde durmak ve sıkıntıda, hastalıkta ve zor zamanlarda sabretmektir.

⁶⁵ Ezherî, "Brr", 1: 309-310; Cevherî, "Brr", 1: 82-83; İbn Manzûr, "Brr", 2: 58-60.

⁶⁶ Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, 26; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 1: 39-40; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 26; Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 26; Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 27; Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 26; Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 25; Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 26.

⁶⁷ Yazır, *Meâl*, 28.

⁶⁸ Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 63.

⁶⁹ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 28.

⁷⁰ Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 26.

⁷¹ Esed, *Kur'an Mesajı*, 1: 48.

⁷² Feyizli, *Feyzû'l-Furkân*, 29.

⁷³ Çakır, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçesi*, 25.

⁷⁴ Atay - Kutluay, *Meâl*, 26.

⁷⁵ Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 81.

⁷⁶ Peker, *Kur'an Meâli*, 11.

⁷⁷ Peker, *Kur'an Meâli*, 11, 35. dipnot.

⁷⁸ Peker, *Kur'an Meâli*, 11; Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 81.

3.4. "Nefs" Kelimesi

Kur'ân-ı Kerîm'de *n-f-s* kök harflerinde türetilmiş olan kelimeler 298 yerde geçmekte⁷⁹ ve genel olarak "Allah'ın zâtı, nefis, can, kişi, kişinin özü, insanın ruhu, kalp, cins, bir şeyin kendisi, ağarmak, yarışmak"⁸⁰ anlamlarına gelmektedir. *Nefs* kavramının Kur'ân'da bahsi geçen bu manalardaki kullanımıyla birlikte Peker, ilgili kavramın Mâide suresi 30, Yûsuf suresi 53 ve Hadîd suresi 14. ayetlerde söz konusu olan kullanımlarında çoğu mütercimden farklı anlamlar tercih etmiştir. Bu kapsamda Peker, Âdem'in iki oğlunun kıssasının⁸¹ anlatıldığı ayetler arasında bulunan Mâide suresi 30. ayette geçen *nefs* kavramını, "kıskançlık ve aşağılık duygusu"⁸² şeklinde Türkçe'ye aktarmıştır. Kur'ân çevirilerine baktığımızda ise, söz konusu kavramı mütercimlerin büyük çoğunluğu "(kişinin) nefsi"⁸³ şeklinde tercüme ederlerken, aynı kavramı ilgili yerde Esed: "ihtiras",⁸⁴ Çakır: "duygularına hâkim olamamak",⁸⁵ Dumlu ve Elmalı: "bencillik",⁸⁶ Öztürk ise: "kıskançlık duygusu"⁸⁷ biçiminde Türkçe'ye çevirmişlerdir.

⁷⁹ 'Abdu'l-Bâkî, *el-Mu'cemu'l-müfehras*, 803-807.

⁸⁰ Ezherî, "Nfs", 4: 3629-3632; Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Zekeriyye İbn Fâris, "Nfs", *Mücmelü'l-lüğa* (Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1986), 3: 879; Cevherî, "Nfs", 2: 594-596; İsfehânî, "Nfs", 501-502; İbn Manzûr, "Nfs", 14: 319-323.

⁸¹ İnsanlar tarafından "Hâbil-Kâbil Olayı" olarak bilinen bu kıssa hakkında geniş bilgi için bk. Ömer Faruk Harman, "Hâbil ve Kâbil", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 1996), 14: 376-378; Abdulvehhâb en-Neccâr, *Kıssasü'l-Enbiyâ* (Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî, ts.), 22-23; Mustafa Öztürk, "Kur'ân, Kitâb-ı Mukaddes ve Sümer Mitolojisinde Hâbil-Kâbil Kıssası" *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2004): 147-164; Mustafa Kara, *Güncel Değeri Açısından Kur'ân Kıssaları* (Samsun: Selamet Yayınları, 2011), 80-81; Kara, "Kur'ân Kıssalarında Konu ve Kapsam Merkezli Bir Analiz", *İslâmî İlimler Dergisi* 9/1 (2014): 87.

⁸² Peker, *Kur'an Meâli*, 103.

⁸³ Yazır, *Meâl*, 113; Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, 111; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 1: 124; Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 201; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 113; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 111; Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 111; Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 111; Feyizli, *Feyzü'l-Furkân*, 121; Atay - Kutluay, *Meâl*, 111; Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 111; Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 112; Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 111.

⁸⁴ Esed, *Kur'an Mesajı*, 1: 192-193.

⁸⁵ Çakır, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçesi*, 101.

⁸⁶ Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 95.

⁸⁷ Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 176.

Peker'in bu ayetteki *nefs* kavramını Türkçe'ye aktarırken, "bir kimse, bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum, hasetçilik"⁸⁸ manasına gelen *kıskançlık* ve "kişinin gerçeklere uyan veya uymayan sebeplerle, kendini yetersiz, yeteneksiz ve güçsüz görme duygusu, bayağılık hissi, bayağılık kompleksi"⁸⁹ anlamındaki *aşağılık duygusu* kelimelerini tercih etmesinin, kıssanın bağlamıyla (siyâk-sibâk) ilişkili olduğu kanaatindeyiz. Mütercimlerin çoğunluğundan farklı olarak, Esed, Çakır, Öztürk, Dumlu ve Elmalı'nın tercihlerinde de bu kanaatin etkili olduğunu düşünmekteyiz.

Peker, *nefs* kavramının Yûsuf suresi 53. ayetteki iki kullanımından birincisinde diğer mütercimler gibi "kişinin kendisi" anlamını benimserken, ikincisine bütün mütercimlerin tercih ettiği "(kişinin) nefsi"⁹⁰ manasından farklı olarak, "şehvi arzu ve istekler"⁹¹ anlamını vermiştir. Burada da Peker'in görüşünü etkileyen unsurun, tıpkı Âdem'in iki oğlunun kıssasındaki gibi, Hz. Yûsuf kıssasının bütünlüğü yani bağlamı olduğu kanaatindeyiz.

Peker, Hadîd suresi 14. ayette *nefs* kelimesinin çoğul haliyle *enfus* şeklinde geçtiği *fetentüm enfüseküüm* ifadesini Türkçe'ye "zihninizde karıştıracılık yapıyordunuz"⁹² biçiminde tercüme etmiştir. Bu tercümenin, Türkçe açısından daha anlaşılır hale getirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bu ifadeyi Yazır: "kendinize kötülük ettiniz (kendinizi fitneye düşürdünüz)",⁹³ Doğrul: "siz, öz canınızı iğfal ettiniz",⁹⁴ Bursevî: "siz kendinizi mahvettiniz",⁹⁵ Çantay: "kendinizi siz kendiniz

⁸⁸ Akalın v.dğr., "Kıskançlık", 1424.

⁸⁹ Akalın v.dğr., "Aşağılık duygusu", 172.

⁹⁰ Yazır, *Meâl*, 243; Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, 241; Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 1: 269; Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 387; Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 243; Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 241; Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 241; Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 241; Feyizli, *Feyzül-Furkân*, 253; Atay - Kutluay, *Meâl*, 241; Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 241; Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 242; Çakır, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçesi*, 213; Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 210; Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 176; Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 241.

⁹¹ Peker, *Kur'an Meâli*, 215.

⁹² Peker, *Kur'an Meâli*, 495.

⁹³ Yazır, *Meâl*, 540.

⁹⁴ Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 834.

⁹⁵ Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, 538.

yaktınız",⁹⁶ Bilmen: "siz nefsinizi fitneye düşürdünüz",⁹⁷ Ateş: "siz kendi canlarınıza kötülük ettiniz",⁹⁸ Koçyiğit: "siz kendinize kötülük ettiniz",⁹⁹ Sadak: "siz kendinizi fitneye kaptırdınız",¹⁰⁰ Feyizli: "siz fitnelik yapıp kendi (canı)nızı yaktınız",¹⁰¹ Esed ve Çakır: "siz kendi kendinizi ayarttınız",¹⁰² Atay, Kutluay, Dumlu ve Elmalı: "sizler kendinizi aldattınız",¹⁰³ Altuntaş ve Şahin: "fakat siz kendinizi yaktınız",¹⁰⁴ Öztürk: "görünüşte öyleydi; fakat siz münafıklık ederek kendinizi yaktınız",¹⁰⁵ Bayraklı, Karaman v.dğr.: "siz kendi başınızı belaya soktunuz"¹⁰⁶ şeklinde Türkçe'ye çevirmişlerdir.

Peker, böyle bir tercihte bulunmasının gerekçesi olarak, Kur'ân'da *nefs* kelimesinin "insanın bütün olarak kendisi, kişiliği" anlamlarının yanı sıra, "ayrı ayrı zihinsel ve duygusal fonksiyonları" manasına da gelmesini zikretmekte ve çevirinin anlaşılır olması için böyle bir tercihe ihtiyaç olduğunu belirtmektedir.¹⁰⁷ Bu bakış açısı, Kur'ân'daki bazı kelimelerin her zaman aynı anlama gelmediği, söz konusu kelimelerin bağlam içerisinde farklı manalar ifade edebildiğinin göstergesidir. Nitekim bu mesele, "Kur'ân İlimleri" arasında "Vucûh" ilminin konusunu oluşturmaktadır.

3.5. "İstevâ" Fiili

S-v-y kök harflerinden türetilen kelimeler Kur'ân'da 83 yerde geçmekte¹⁰⁸ ve genel olarak "şekillendirmek, düzene kavuşturmak, düzeltmek, düzenli hale getirmek, eşit tutmak, eşit olmak, kurulmak, emri ve hükmü altına almak, doğrulmak, belirlemek, görülmek, ayakta

⁹⁶ Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 3: 714.

⁹⁷ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 540.

⁹⁸ Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 538.

⁹⁹ Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 538.

¹⁰⁰ Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 538.

¹⁰¹ Feyizli, *Fezû'l-Furkân*, 553.

¹⁰² Esed, *Kur'an Mesajı*, 3: 1113; Çakır, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçesi*, 489.

¹⁰³ Atay - Kutluay, *Meâl*, 538; Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 487.

¹⁰⁴ Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 538.

¹⁰⁵ Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 538.

¹⁰⁶ Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 539; Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 1.

¹⁰⁷ Peker, *Kur'an Meâli*, 495.

¹⁰⁸ 'Abdu'l-Bâkî, *el-Mu'cemu'l-müfehras*, 458-459.

24 | M. KARA / Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili
durmak, kendine yeter olmak, yönelmek, helak edilmek, yerle bir etmek, doğru yol, orta yol, eşit, bir, aynı, orta"¹⁰⁹ anlamlarına gelmektedir.

Bu kapsamda Peker, içerisinde *s-v-y* kökünden türetilmiş olan *istevâ* kelimesinin de geçtiği Tâhâ suresi 5. ayeti: "*Rahman'dır, bütün kâinatı düzenlemiş olan*" şeklinde tercüme etmiştir.¹¹⁰ Bu ayeti Yazır: "O rahman arş üzerine istiva buyurdu (arşa hakim oldu)",¹¹¹ Bursevî, Koçyiğit, Ateş, Altuntaş, Şahin, Karaman v.dğr.: "Rahman, arşa istiva etmiş (kurulmuştur)",¹¹² Çantay: "O çok esirgeyici (Allah'ın emir ve hükmü) arşı istila etmiştir",¹¹³ Doğrul: "Esirgeyen (tanrı arşı âlâsında) hükümandır",¹¹⁴ Bilmen: "O, rahman olan zâttır ki, arş üzerine hakim olmuştur",¹¹⁵ Esed: "O sınırsız rahmet Sahibi ki, mutlak kudret ve hükümlanlık tahtına kurulmuştur",¹¹⁶ Sadak: "Rahman yürütür bütün kâinatın hükümlanlığını",¹¹⁷ Feyizli: "O Rahman(ın hakimiyeti) arşı kuşatmış/hükmü altına almıştır",¹¹⁸ Çakır: "Rahman/Sevgi, evrene hakim olmuştur",¹¹⁹ Atay ve Kutluay: "Rahman arşa hükmetmektedir",¹²⁰ Bayraklı: "Rahmân, hükümlanlık tahtına kurulmuştur",¹²¹ Dumlu ve Elmalı: "Rahman her şeyi hakimiyeti altına almıştır",¹²² Öztürk: "O Rahmân ki yarattığı bütün varlıkları hükmüne boyun eğdirip kâinata mutlak hükümlanlık kurmuştur"¹²³ biçiminde Türkçe'ye çevirmişlerdir.

Peker, Yûnus suresi 3. ayette geçen *sümme-stevâ 'ale'l-'arş* cümlesini ise, "*Sonra bütün kâinatı düzenli hale getirdi*" şeklinde tercüme etmiş ve bu

¹⁰⁹ Ezherî, "Svy", 2: 1793-1797; İbn Fâris, "Svy", 2: 477; Cevherî, "Svy", 1: 632-634; Isfehânî, "Svy", 251-252; İbn Manzûr, "Svy", 7: 309-314.

¹¹⁰ Peker, *Kur'an Meâli*, 281.

¹¹¹ Yazır, *Meâl*, 313.

¹¹² Bursevî, *Açıklamalı Kur'an-ı Kerim*, 311; Koçyiğit, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 311; Ateş, *Kur'an-ı Kerim ve Yüce Meâli*, 311; Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 207; Karaman v.dğr., *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, 311.

¹¹³ Çantay, *Kur'an-ı Hakîm*, 2: 367.

¹¹⁴ Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 506.

¹¹⁵ Bilmen, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Meâli*, 313.

¹¹⁶ Esed, *Kur'an Mesajı*, 2: 624.

¹¹⁷ Sadak, *Kur'an-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı*, 311.

¹¹⁸ Feyizli, *Feyzül-Furkân*, 325.

¹¹⁹ Çakır, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçesi*, 278.

¹²⁰ Atay - Kutluay, *Meâl*, 311.

¹²¹ Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 312.

¹²² Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 311.

¹²³ Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 411.

tercihine gerekçe olarak da *istevâ* kelimesinin kök anlamlarını göstermiştir. Zira bu kelimenin türetildiği *s-v-y* kök harflerinin asıl anlamları arasında "tesviye etmek, düzlemek, düzeltmek, düzenli hale getirmek"¹²⁴ de vardır.¹²⁵ Bu ayetin ilgili bölümünü Yazır: "sonra işleri tedbir ederek arş üzerine istiva buyurdu",¹²⁶ Bursevî: "işleri idare ederek arşa hakim oldu",¹²⁷ Çantay: "sonra O, (emri) arş üzerinde hükümlan olan (her) işi (yerli yerinde) tedbir (ve idare) edendir",¹²⁸ Doğrul: "arş-ı âlâsından her işi tedbiriyle idare etti",¹²⁹ Bilmen: "arş üzerine istiva buyurdu",¹³⁰ Ateş: "sonra arşa istiva etti (kuruldu)",¹³¹ Koçyiğit: "iş i idare ettiği arş üzerine istiva etti",¹³² Esed: "sonra da kudret ve egemenlik makamına geçip varlığı yönetti",¹³³ Sadak: "sonra da bütün kâinatı hakimiyeti altına aldı",¹³⁴ Feyizli: "Arş'ı hükmü altına aldı, (her) iş i düzenli olarak idare etti",¹³⁵ Çakır: "evreni dengesine oturtup ivme emrini verdi",¹³⁶ Atay ve Kutluay: "sonra arşa hükmetti, iş i düzenledi",¹³⁷ Bayraklı: "sonra da arşın üzerinde hükmedip işleri yönetti",¹³⁸ Karaman v.dğr.: "sonra da işleri yerli yerinde idare ederek arşa istiva etti",¹³⁹ Altuntaş ve Şahin: "sonra da Arş'a kurulup işleri yerli yerince düzene koydu",¹⁴⁰ Dumlu ve Elmalı: "arş i hakimiyeti altına aldı",¹⁴¹ Öztürk: "bütün varlıkları hükmüne boyun eğdirip kâinatta mutlak hükümlanlık

¹²⁴ Ezherî, "Svy", 2: 1793-1797; İbn Fâris, "Svy", 2: 477; Cevherî, "Svy", 1: 632-634; Isfehânî, "Svy", 251-252; İbn Manzûr, "Svy", 7: 309-314.

¹²⁵ Peker, *Kur'an Meâli*, 183-184.

¹²⁶ Yazır, *Meâl*, 209.

¹²⁷ Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, 207.

¹²⁸ Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 1: 230.

¹²⁹ Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 341.

¹³⁰ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 209.

¹³¹ Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 207.

¹³² Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 207.

¹³³ Esed, *Kur'an Mesajı*, 1: 390.

¹³⁴ Sadak, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlatımı*, 207.

¹³⁵ Feyizli, *Feyzû'l-Furkân*, 220.

¹³⁶ Çakır, *Kur'an-ı Kerîm'in Türkçesi*, 185.

¹³⁷ Atay - Kutluay, *Meâl*, 207.

¹³⁸ Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 208.

¹³⁹ Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 207.

¹⁴⁰ Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerîm Meâli*, 207.

¹⁴¹ Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 179.

26 | M. KARA / Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlihi
kurdu ve her şeyi yerli yerince yönetti" ¹⁴² biçiminde Türkçe'ye çevirmişlerdir.

Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir husus şudur: Cümlelerin başındaki *sümme* bağlacı, Kur'an'da her zaman "sonra" veya "bundan sonra" manasında olaylar arası öncelik-sonralık ifade eden sıralama belirtmez. Bazen "eş zamanlılık" ya da "paralellik" ifade eden olayları bağlamak için de kullanılır. Böylesi kullanımında bu bağlaç, Bakara suresi 29. ayette olduğu gibi "ve" anlamına gelir.¹⁴³ Bu çerçevede, yapılan tercümelere mütercimlerin kahir ekseriyetinin Yûnus suresi 3. ayetteki *sümme-stevâ 'ale'l-'arş* cümlesinin başındaki *sümme* bağlacını "öncelik" ve "sonralık" ifade eden bir bağlaç olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Kur'an'ın Türkçe çevirilerine bakıldığında, bazı mütercimlerin, hem bu ayeti hem Tâhâ suresi 5. ayeti hem de *istevâ* kelimesinin geçtiği diğer ayetleri (el-A'râf, 7/54; er-Ra'd, 13/2; el-Furkân, 25/59; es-Secde, 32/4; el-Hadîd, 57/4), "Allah, gökleri ve yeri altı zamanda/evrede yarattıktan sonra arşa istiva etti/kuruldu/hükümlerlik tahtına kuruldu" şeklinde, bazılarının da "Allah gökleri ve yeri altı zamanda/evrede yarattıktan sonra arşı/kâinatı/evreni hâkimiyeti altına aldı" biçiminde iki gruba ayrılabilir bir tercümeyi esas aldıkları gözlemlenmektedir. Birinci grup çeviriye göre, *arş* kelimesi, çoğunlukla bir "mekân" olarak düşünülür ve Kur'an'da geçtiği yerlerde genellikle bu anlam istikametinde tercüme edilmektedir. Böyle olunca da *arş*, Yüce Allah'ın bulunduğu, kâinatı yönettiği bir yer, bir taht gibi algılanmakta ve antropomorfist (insan biçimci)¹⁴⁴ çağrışımlar ortaya çıkarmaktadır.¹⁴⁵ Bu bağlamda, "Allah, arşa kuruldu" biçimindeki tercümelelerin, zımnen Yüce Yaratan'a mekân atfetmek olduğunu düşünmekteyiz. Hâlbuki Yüce Allah, mekândan münezzehtir. İkinci grup çeviri de Yüce Allah'ın evreni yaratma sürecini tamamladıktan sonraki otoritesini ve hükümlerliğini vurgulayan bir tercihtir. Peker'in Kur'an'da *istevâ* kelimesine verdiği, "düzenli hale getirmek" anlamı ise, Yüce Allah'ın kâinatı yaratma sürecinin içerisinde yer alan ve son aşamayı işaret eden bir yorumdur.

¹⁴² Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 284.

¹⁴³ Esed, *Kur'an Mesajı*, 1: 281.

¹⁴⁴ Akalın v.dğr., "Antropomorfizm", 136.

¹⁴⁵ Peker, *Kur'an Meâli*, 183.

3.6. Duhân Suresi 24. Âyetteki "Vetruki'l-Bahra Rahven" İfadesinin Anlamı

Kur'ân-ı Kerîm'de Duhân suresi 24. ayetteki *vetruki'l-bahra rahven* ifadesi, mütercimlerin Türkçe'ye aktarırken farklı kanaatler sergiledikleri terkiplerden birisidir. Bu bağlamda ilgili ifadeyi Yazır, Karaman v.dğr., Altuntaş ve Şahin: "denizi açık halde bırak",¹⁴⁶ Bursevî: "denizi, açık durgun halde bırak",¹⁴⁷ Çantay: "denizi (sen ve ashabın selametle geçtikten sonra) durgun ve açık bırak",¹⁴⁸ Doğrul: "denizi açık iken bırakın",¹⁴⁹ Bilmen: "denizi, hali üzere sakın bırak",¹⁵⁰ Ateş: "denizi (yarıp toplumu geçirdikten sonra olduğu gibi) açık bırak",¹⁵¹ Koçyiğit: "denizi geçtikten sonra onu kendi halinde terket",¹⁵² Esed: "denizi (seninle firavunun adamları arasında) öyle, olduğu gibi bırak",¹⁵³ Sadak: "gececeğin deniz yolunu açık bırak",¹⁵⁴ Feyizli: "denizi (yarıp geçince, onu kapama) sakın ve açık bırak",¹⁵⁵ Çakır: "denizi sessiz geç",¹⁵⁶ Atay ve Kutluay: "denizi sakın iken geride bırak",¹⁵⁷ Bayraklı: "denizi sükunetle geç/terk et",¹⁵⁸ Dumlu ve Elmalı: "denizi geçince olduğu gibi bırak",¹⁵⁹ Öztürk: "deniz yarılıp yol açıldığında kavminle birlikte karşıya geç ve o yolu öylece bırak"¹⁶⁰ şeklinde Türkçe'ye çevirmişlerdir. Peker ise, bu ifadeyi "denizi sakın/rahat bir şekilde geç"¹⁶¹ biçiminde tercüme etmiştir.

Sözü edilen ifadenin çevirilerine baktığımızda, mütercimlerin kanaatlerinin iki farklı noktada yoğunlaştığı ve bu iki bakış açısına göre ayete yaklaştıkları görülmektedir. *Birinci* bakış açısına göre, ayette ön

¹⁴⁶ Yazır, *Meâl*, 498; Karaman v.dğr., *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*, 496; Altuntaş - Şahin, *Kur'an-ı Kerim Meâli*, 496.

¹⁴⁷ Bursevî, *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm*, 496.

¹⁴⁸ Çantay, *Kur'ân-ı Hakîm*, 3: 634.

¹⁴⁹ Doğrul, *Tanrı Buyruğu*, 770.

¹⁵⁰ Bilmen, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 498.

¹⁵¹ Ateş, *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*, 496.

¹⁵² Koçyiğit, *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*, 496.

¹⁵³ Esed, *Kur'an Mesajı*, 3: 1013.

¹⁵⁴ Sadak, *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı*, 496.

¹⁵⁵ Feyizli, *Feyzû'l-Furkân*, 507.

¹⁵⁶ Çakır, *Kur'an-ı Kerim'in Türkçesi*, 446.

¹⁵⁷ Atay - Kutluay, *Meâl*, 496.

¹⁵⁸ Bayraklı, *Kur'an Meâli*, 497.

¹⁵⁹ Dumlu - Elmalı, *Meâl*, 444.

¹⁶⁰ Öztürk, *Kur'an-ı Kerim Meali*, 630.

¹⁶¹ Peker, *Kur'an Meâli*, 11.

28 | M. KARA / Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili

plana çıkan husus, Tâhâ suresi 77 ve Şu'arâ suresi 63. ayetlerde dile getirildiği üzere, kendisine inananlarla birlikte onları takip edecek olan firavun ve avanesine¹⁶² yakalanmamak için esasını denize vurup yol açan Hz. Musa'nın, arkadaşlarıyla birlikte karşıya geçtikten sonra onları takip edenlerin denizi geçememeleri için açtığı yolu kapatmaya çalışması meselesidir. "Denizi sakın ve rahat bir şekilde karşıya geçmeye" odaklanan Çakır, Bayraklı ve Peker'in tercih ettikleri *ikinci* bakış açısına göre ise, Hz. Musa'nın görevi, Yüce Allah tarafından kendisine verilen talimat istikametinde karşıya geçmek için esasını denize vurmak ve inananlara bir yol açıp kendisini ve arkadaşlarını selamet içerisinde denizin öte tarafına geçirecek bir çözüm üretmektir. Bu konuda herhangi bir endişeye kapılmaması da zımnen Hz. Musa'dan istenmektedir. Dolayısıyla kendisine inananlarla birlikte denizi karşıya geçtikten sonraki süreç, yani denizin açık bırakılması ya da kapatılması konusu Hz. Musa'nın görev ve sorumluluğunda değildir. Bir başka ifadeyle, *birinci* bakış açısına sahip olan mütercimler, Hz. Musa ve arkadaşları karşıya geçtikten sonra denizde peygamber tarafından açılan yolun kapanması meselesine odaklanırken, *ikinci* bakış açısının sahipleri tamamen Hz. Musa ve arkadaşlarının firavun ve avanesine yakalanma korku ve endişesi duymadan rahat, sakın ve huzur içerisinde karşıya geçmelerine yoğunlaşmaktadırlar.

Sonuç

Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" adlı eserindeki bazı yorumların tahlil edildiği bu makalede şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Kur'ân-ı Kerîm'in dilinin Arapça olması hasebiyle, ilâhî mesajın Arapça bilmeyen insanlar tarafından anlaşılması ve gerekliliklerinin yerine getirilmesi için çeviri faaliyetleri bir zorunluluktur.

2. İslâm âlimlerinin, Kur'ân çevirileri için "meâl" kelimesini kullanmasının asıl sebebi, Kur'ân'ı hiçbir dile hakkıyla çevirmenin mümkün olamamasıdır.

3. Hiçbir, Kur'ân meâli, Kur'ân'ın aynısı değildir; sadece mütercimin Kur'ân'dan anladıklarıdır.

4. Türkiye'de Cumhuriyet döneminde pek çok meâl çalışması yapılmıştır. Özellikle 20. asrın ikinci yarısından itibaren bu çalışmalar hız kazanmıştır.

¹⁶² *Avane* kelimesi Türkçe'de "yardımcı, yordakçı" anlamlarına gelmektedir. Bk. Akalın v.dğr., "Avane", 190.

5. Prof. Dr. Hüseyin Peker, "Son İlahi Mesaj Kur'ân ve Açıklamalı Meâli, (2009)" ve "Kur'ân Meâli, (2015)" adlı eserler olmak üzere iki Kur'ân çevirisi çalışmasına imza atmıştır. Bunda "Bir Kur'ân Mütercimi Olarak Prof. Dr. Hüseyin Peker: Hayatı, Eserleri, Hocaları ve Öğrencileri" konusunun işlendiği bir önceki makalede belirttiğimiz gibi kendisinin, dini konularda bilgili bir ailede yetişmiş olmasının, zamanının önemli hocalarından dersler almasının ve babasının onunla ilgili hayalini gerçekleştirme arzusunun etkili olduğu kanaatindeyiz.

6. Hüseyin Peker'in "Kur'ân Meâli" adlı eseri, dilinin yalın, akıcı ve sade olması, özellikle kısa surelerin çevirilerinde şiirsel bir üslup takip edilmesi, parantez içi açıklamaya yer verilmemesi, dipnot kullanılması, tefsirî tercümeyi esas alması ve yararlandığı kaynaklara atıfta bulunması bakımından özgün bir nitelik arz etmektedir. Pek çok mütercim gibi Peker'in de tefsirî tercümeyi esas alması, Kur'ân'ı harfî tercüme yöntemiyle çevirmenin imkânsızlığını gözler önüne sermektedir. Zaten harfî tercüme metodunu esas aldıklarını belirten bazı mütercimlerin eserlerinde de söz konusu metodun imkânsızlığı nedeniyle parantez içi açıklamaya yer verme ihtiyacı kaçınılmaz olmuştur.

7. Peker, "Kur'ân Meâli" adlı eserinde, ayetlerde zikredilen bazı kelime ve kavramları diğer mütercimlerden ya tamamen farklı bir şekilde ya da yakın anlamlı olarak Türkçe'ye aktarmıştır. Bu kapsamda; *Besmele*'yi "Rahmeti sonsuz, merhameti sınırsız olan Allah'ın adıyla", *muttakî* kavramını "Allah'ın buyruklarına karşı duyarlı olan", *birr* kelimesini "dindarlık", *istevâ* fiilini "düzenli hale getirmek", Mâide suresi 30. ayette geçen *nefs* kelimesini, "kıskançlık ve aşağılık duygusu", Yûsuf suresi 53. ayetteki *nefs* kelimesinin ikincisini "şehvi arzu ve istekler", Hadîd suresi 14. ayette *nefs* kelimesinin çoğul haliyle *enfus* şeklinde geçtiği *fetentüm enfüseküüm* ifadesini "zihninizde karıştırmalık yapıyordunuz", Duhân suresi 24. ayetteki *vetruki'l-bahra rahven* ifadesini "denizi sakin/rahat bir şekilde geç" biçiminde Türkçe'ye çevirmiştir.

Sözün özü: Hüseyin Peker'in "Kur'ân Meâli" adlı çalışması, Tefsir İlmi açısından alana katkı sağlayan, yeni araştırmacılara farklı bir bakış açısı kazandırmaya aday önemli bir eserdir.

Kaynakça

- 'Abdu'l-Bâkî, Muhammed Fuâd. *el-Mu'cemu'l-müfehras li elfâz'l-Kur'âni'l-Kerîm*. Kahire: Dâru'l-Hadîs, 2001.
- Akalın, Şükrü Halûk - Toparlı, Recep - Argunşah, Mustafa - Demir, Nurettin - Gözaydın, Nevzat - Özyetkin, A. Melek - Zülfikar, Hamza - Tezcan Aksu, Belgin - Durkun, Abdullah - Gültekin, Beyza - Okkalı, Burçak - Terzi, Âdem - Mete, Şener - Kaya, Ömer - Tekeli, Safa. "Duyarlılık". *Türkçe Sözlük*. 729. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.
- Altuntaş, Halil - Şahin, Muzaffer. *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2011.
- Askerî, Ebû Hilâl Hasan b. 'Abdullah b. Sehl. *el-Furukü'l-luğaviyye*. Thk. Hüsameddin el-Kudsî. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-ilmîyye, ts.
- Atay, Hüseyin - Kutluay, Yaşar. *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meâl)*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1987.
- Ateş, Süleyman. *Kur'ân-ı Kerîm ve Yüce Meâli*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat, ts.
- Aydar, Hidayet. *Kur'ân-ı Kerîm'in Tercümesi Meselesi*. İstanbul: Kur'an Okulu Yayıncılık, 1996.
- Bayraklı, Bayraktar. *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'an Meâli*. İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2007.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*. Sad. Sadreddin Gümüş - Yakup Çiçek - Muhsin Demirci. İstanbul: İpek Yayınları, 2000.
- Buhârî, Ebû 'Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmi'u's-sahîh*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Bursevî, İsmail Hakkı. *Açıklamalı Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*. Haz. Nedim Yılmaz. İstanbul: Damla Yayınları, 2001.
- Cerrahoğlu, İsmail. *Tefsir Usûlü*. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Cevherî, Ebû Nasr İsmail b. Hammâd. "Vky". *es-Sihâh fi'l-lüğa ve'l-'ulûm*. 2: 709-710. 2 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Hadâratî'l-'Arabiyye, 1974.
- Çakır, Mehmet. *Kur'an-ı Kerim'in Türkçesi*. İzmir: y.y., 2010.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. 3 Cilt. İstanbul: Milsan Basın Sanayi, 1985.
- Çantay, Hasan Basri. *Kur'ân-ı Hakîm ve Meâli Kerîm*. Konya: Balıkesir Üniversitesi Vakfı Yayınları, 2014.
- Doğrul, Ömer Rıza. *Kur'an-ı Kerim'in Tercüme ve Tefsir-i Şerifi Tanrı Buyruğu*. İstanbul: Ahmet Halit Kitabevi, 1947.

- Dumlu, Ömer - Elmalı, Hüseyin. *Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Anlamı (Meâl)*. İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2001.
- Esed, Muhammed. *Kur'an Mesajı -Meal-Tefsir-*. Trc. Cahit Koytak - Ahmet Ertürk. 3 Cilt. İstanbul: İşaret Yayınları, 1999.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed b. Ahmed. "Vky". *Tehzîbu'l-lüğa*. 4: 3940-3941. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, 2001.
- Feyizli, Hasan Tahsin. *Feyzü'l-Furkân Kur'ân-ı Kerîm Meali*. İstanbul: Server İletişim Yayınları, 2006.
- Harman, Ömer Faruk. "Hâbil ve Kâbil". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 14: 376-378. Ankara: TDV Yayınları, 1996.
- İsfahânî, Ebu'l-Kâsım Huseyin b. Muhammed Râğıb. "Vky". *el-Müfradât fi ğarîbi'l-Kur'ân*. 530-531. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ts.
- İbn Fâris, Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Zekerîyye. "Drb". *Mücmelü'l-lüğa*. 2: 577. 4 Cilt. Beyrut: Müessesetü'r-risâle, 1986.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemalüddîn Muhammed b. Mükerrrem el-İfrîkî el-Mısırî. "Evl". *Lisânü'l-'Arab*. 1: 193-198. 15 Cilt. Beyrut: Dâr Sâdır, 2003.
- Kara, Mustafa. "Kur'ân Kıssalarında Konu ve Kapsam Merkezli Bir Analiz". *İslâmî İlimler Dergisi* 9/1 (2014): 69-102.
- Kara, Mustafa. *Güncel Değeri Açısından Kur'ân Kıssaları*. Samsun: Selamet Yayınları, 2011.
- Karaman, Hayrettin - Çağrı, Mustafa - Dönmez, İbrahim Kafi - Gümüş, Sadrettin. *Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meâli*. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- Kırca, Celal - Atik, Kemal - Toksarı, Ali - Polat, Selahattin - Bardakoğlu, Ali. *İslâmî Kavramlar*. Ankara: Sema Yazar Gençlik Vakfı Yayınları, 1997.
- Koçyiğit, Talat. *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*. Ankara: Kılıç Kitabevi, 1997.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc. *el-Câmi'u's-sahîh*. 8 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Neccâr, Abdulvehhâb. *Kıssasü'l-enbiyâ*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-'Arabî, ts.
- Öztürk, Mustafa. "Kur'ân, Kitâb-ı Mukaddes ve Sümer Mitolojisinde Hâbil-Kâbil Kıssası". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4/1 (2004): 147-164.

- 32 | M. KARA / Prof. Dr. Hüseyin Peker'in "Kur'an Meâli" Adlı Eserindeki Bazı Yorumların Tahlili
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an-ı Kerim Meali -Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2015.
- Öztürk, Mustafa. *Kur'an-ı Kerim Meali -Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri-*. Ankara: Otto Yayınları, 2008.
- Peker, Hüseyin. *Kur'an Meâli -Sade ve Akıcı Bir Üslup-*. Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2015.
- Sadak, Bekir. *Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlatımı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2009.
- Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed. *el-Mebsût*. 30 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Elmalılı Muhammed Hamdi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 11: 57-62. Ankara: TDV Yayınları, 1995.
- Yazıcı, Gülgün. "Hasan Basri Çantay'dan Yaşar Nuri Öztürk'e Kur'ân Meâllerinde Türkçenin Serüveni". *Kur'ân Meâlleri Sempozyumu - Eleştiriler ve Öneriler-*. 2: 383-395. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2007.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Hak Dini Kur'ân Dili*. 10 Cilt. İstanbul: Eser Kitabevi, 1935.
- Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi. *Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Meâli*. Sad. Yakup Çiçek - Necat Kahraman. İstanbul: Temel Neşriyat, 2000.